

EMLÉKEZÉS KEPES ÁGNES KERÁMIKUSRA

Húsz évvel ezelőtt szomorú hír jelent meg a magyarországi lapokban: 1973. szeptember 2-án elhunyt Kepes Ágnes kerámikus, aki 1970-ben életművéért Művészeti Díj elismerésben részesült.

Hajdúszoboszlón él ma Kepes Ágnes leánya. A kapuban kutya figyelmezteti a házigazdát, az idegen érkezésére. A falakat Kepes Ágnes nagyméretű olajfestményei borítják. A bútorokon a hátramaradt hagyaték: harminc darab kerámia. A kiállításokra való szállítás némelyiket már megviselte, csorba lett. Fényképalbum és egy piros kötésű emlékkönyv kerül elő, és együtt próbáljuk felidézni a kiváló művészt, a csodálatos édesanya emlékét. Az emlékkönyvbe Korach Mór akadémikus – akit a máztechnika fejlesztéséért a „kerámia pápájának” neveztek – ezt írta: „A kerámia olyan művészbetegség, amelyből nem lehet kigyógyulni – mondják világszerte a fazekasok. Olaszországban a szívszakadás művészetének nevezik.”

Ha ez a szenvedélyes és egyben költői elnevezés általában fejezi ki a kerámiakészítés örömteli gyötrelmeit, többszörösen érvényes igazságot fogalmaz meg Kepes Ágnes művészi tevékenységéről.

1914. november 20-án született Polgáron, zsidó kereskedő család hatodik gyermekeként. Elemi iskoláit Polgáron végezte, majd Hajdúszoboszlóra került gimnáziumba. A fürdőbe járt ki, hogy embereket rajzoljon. Schiffer Andor fakereskedőnek megtetszik a tehetséges kislány – s bár 22 évvel idősebb – feleségül kéri, és vállalja taníttatását. Így lett Aba-Novák Vilmos és Pátzay Pál tanítványa, kiktől festészetet, szobrászatot, kerámiakészítést tanult.

Tanulmányai befejeztével önálló – háromemeletes kemencével ellátott – műhelyt nyit Hajdúszoboszlón a Fogthúy utcában. Az emberek szeretik és ismerik. Az idősebbek még ma is úgy emlékeznek rá, hogy az utcán járva jobb kezében agyagdarabot formáz. Az ő számára ugyanis a kerámiakészítés az emberi megnyilatkozás egyszeri formáját, az akarat győzelmét, az élet kiteljesedését jelentette.

Auschwitzban is ez a szenvedély volt a kapocs közte és az élet között, az erőt adó és megszabadító misztérium: elhullatott vasdarabból, törmeléktöglából szobrot alkot, s ezért kenyeret kap.

A deportálásból hazajön. Férje 1948-ban meghal. A munka tartja életben, s a barátok – dr. Scheiber Sándor, dr. Szemere Samu és még sorolhatnám –, akik már akkor műtermének látogatói. 1952-ben házasságot köt dr. Grósz Sándor ügyvéddel, s mindenáron – bár már nem fiatal – gyermeket szeretne. 1956. május 17-én megszületik kislányuk, Erzsébet. S milyen megdöbbentően tragikus fordulata következett életének! Anya lett, de rend-

kívüli áldozattal járult hozzá gyermekének életéhez. A szülés következtében megbénult jobb oldala, agyagot életre keltő jobb karja. A „szívszakadás művészetével” azonban még bénán sem tudott és nem is akart szakítani. Még beszélni, járni nem tud, de már bal kezével dolgozni kezd. S ez a bal kéz megtanul csodálatosan festeni, agyagot formázni. Ekkor keletkezik nagyméretű olajfestménye, amely az auschwitzi haláltábor, a táborban imádkozó zsidó hittestvéreket ábrázolja.

1970-ben Budapesten a Fényes Adolf teremben, Debrecenben a Déri Múzeumban mutatják be munkáit. Kritikussai így értékelnek: „Kepes Ágnes művészete eredendően népi ihletésű művészet. Nemcsak azért, mert formában, díszítő motívumaiban felismerhető a népművészet formaelemeinek tudatosan vállalt hatása, de munkásságának végeredménye, hangulata, atmoszférája is ezt sugallja.”

Kepes Ágnes munkái ma magángyűjteményekben, múzeumok mélyén, Hajdúszoboszló középületeiben – bíróság, művelődési központ – található. Alkotásait az egyszerűség, a tiszta hangvétel, a dekorativitás naiv bája jellemzi. Művészete sokat szenvedett, de harmonikus egyéniséget bizonyít.

Leányával átlapozva fotóalbumát, a megsárgult emlékkönyvet, megszemlélve a hátramaradt hagyatékot, akaratlanul is előtör a kérdés: miért felejtette el Hajdúszoboszló azt az alkotót, akit hiába hívtak máshova, ő csak Hajdúszoboszlón akart élni és dolgozni. S ha már Hajdúszoboszló elfelejtette, hogyan felejthette el a magyar művészet és a magyar zsidóság? Jó lenne, ha a megmaradt hagyaték – rajzok, festmények, kerámiák – a Zsidó Múzeumban kapnának helyet. Bármennyire is kettétörte alkotói fejlődésének ívét a fasizmus s a későbbi súlyos betegség, maradt ereje ahhoz, hogy rangot vívjon ki magának nemcsak szűkebb hazájában, hanem országos léptékben is.

HALMOS SÁNDOR

KEPES ÁGNES KERÁMIKUS 1950-BEN, ALKOTÁS KÖZBEN